

Hodnotenie kvality predškolského vzdelávania

Medzinárodný program predškolskej pedagogiky v magisterskom štúdiu

prof. PhDr. Branislav PUPALA, CSc.
doc. PaedDr. Ondrej KAŠČÁK, PhD.
Pedagogická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave,
Slovenská republika

prof. Alexandra GivivnaGOGOBERIDZE, DrSc.
doc. Olga ViktorovnaSOLNCEVA, CSc.
Inštitút detstva
Hercenova ruská štátna
pedagogická univerzita St. Petersburg,
Ruská federácia

Dnes by bolo už asi aj nezodpovedné zatvárať oči pred skutočnosťou, že veľkou slabinou predškolskej pedagogiky v slovenských podmienkach, na univerzitej, vedeckej či koncepcnej úrovni, je jej izolácia od medzinárodného diania, uzavretosť a zacyklenosť do seba, čo ju nesmierne ochudobňuje o nové podnety, produktívne spôsoby uvažovania a tematizáciu nových problémov a výziev a značne uberá z potenciálu pre vlastný rozvoj. Túto skutočnosť dokumentujú slovenské texty z daného odboru, ktoré sa dôsledne vyhýbajú kvalitným zahraničným zdrojom alebo aj existujúce národné kurikulárne dokumenty pre predškolské vzdelávanie, ktoré nové podnety pochádzajúce z medzinárodného diskurzu, prevzali úplne nesystematicky, bez toho, aby sa dôkladne spoznal ich zmysel, pôvod a kontexty ich vzniku a pôsobenia. Na tejto úrovni je to jeden z dôvodov, prečo platný národný kurikulárny dokument pre materské školy (ŠVP z roku 2008) nesie zjavne prvky nesystémovosti, ktorá spôsobuje ťažkosti pri jeho prevode do reálnej praxe materských škôl.

Absencia medzinárodnej siete

Univerzitné vzdelávanie v študijných programoch predškolskej pedagogiky nie je vzdelávacím prostredím, ktoré by študentov motivovalo k intenzívnejšej zahraničnej študijnej skúsenosti. Študenti týchto programov rozhodne nie sú tými, ktorí by túto skúsenosť frekventovanejšie vyhľadávali a absolvovali časť svojho štúdia na zodpovedajúcom študijnom programe v zahraničí, a to aspoň v rámci možností, ktoré im ponúka napr. program Erasmus (či jemu podobné). Pritom skutočne kvalitných študijných programov tohto druhu, programov a kurzov v oblasti *Earlychildhoodeducation and care*, či *Earlychildhoodstudies* (spojenie *predškolská pedagogika* sa používa veľmi zriedkavo alebo, dá sa povedať, že takmer vôbec) je na všetkých kontinentoch sveta a sú spravidla sprevádzané zaujímavými a kvalitnými výskumnými programami pracovísk, ktoré ich realizujú. Je však pochopiteľné, že učiteľky z praxe majú týchto možností ešte menej, jednak kvôli povahe povolania a jeho režimu, jednak aj preto, že možnosti tohto typu v rámci ďalšieho vzdelávania takmer neexistujú. Našťastie aspoň vo sfére ďalšieho vzdelávania učiteliek materských škôl sme v posledných rokoch zodvihli zrno piesku, keď sme v rámci projektov MPC pre niekoľko učiteliek zabezpečili a zrealizovali stáže na univerzitách a v predškolských zariadeniach v takých krajinách, ako je Švédsko, Belgicko či Ruská federácia. V nich sa zúčastnili medzinárodné siete Katedry školskej pedagogiky Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity (ďalej „KŠP PdF TU“), ktorá zastrešuje výskum a vzdelávanie dominantne práve v oblasti vzdelávania a starostlivosti o deti v ranom detstve (v predškolskej pedagogike) a na ktorej sa v súčasnosti sústreďuje aj vývoj nového národného kurikula pre predškolské vzdelávanie v SR.

O komplexné projekty univerzitného vzdelávania v oblasti predškolskej pedagogiky založenej na medzinárodnej spolupráci sa u nás dosiaľ nepokúsil ešte nikto. Inštitút tzv. spoločných študijných programov, ktorý umožňuje vysokoškolská legislatíva a ktorý vytvára priestor na existenciu takého študijného programu, kde študent absolvuje časť štúdia na svojej slovenskej univerzite a časť na spolupracujúcej univerzite zo zahraničia, sa na Slovensku nevyužíva takmer vôbec. To je v čase, keď sa internacionalizácia vzdelávania považuje vlastne za jeden z principiálnych parametrov kvalitného vzdelávania, takmer trestuhodné a je to aj jeden z dôvodov, pre ktoré sa kvalita vysokoškolského vzdelávania na Slovensku dvíha veľmi ťažko a odrazom izolovanosti univerzitných pracovísk od okolitého sveta, ktorý je k takýmto výzvam dnes naozaj veľmi otvorený a ústretový.

Spomínajúc intenzívne medzinárodné siete KŠPPdFTU a naliehavo si uvedomujúc všeobecnú izolovanosť slovenskej predškolskej pedagogiky od medzinárodného diania, prenášame tieto siete a potrebu odstrániť spomínaný deficit nielen do svojich výskumných programov, ale aj do vzdelávacej činnosti na vlastnom pracovisku. V súčasnosti pripravujeme **prvý magisterský medzinárodný spoločný študijný program pre oblasť predškolskej pedagogiky** na Slovensku, program spájajúci dve univerzity – Trnavskú univerzitu v Trnave a Hercenovu ruskú štátnu pedagogickú univerzitu v St. Petersburgu (HRŠPU).

Hercenova ruská štátna pedagogická univerzita St. Petersburg

Trnavskú univerzitu a jej pracovisko, Katedru školskej pedagogiky, ktorá zastrešuje programy predškolskej a elementárnej pedagogiky, asi netreba osobitne predstavovať. Jej profil a odborné výstupy sú dostupné a profesijnej skupine aj dobre známe. Predstavme však druhú zo spolupracujúcich strán. Hercenova ruská štátna pedagogická univerzita v St. Petersburgu patrí rozhodne k najvýznamnejším univerzitným pracoviskám Ruskej federácie pôsobiacej v oblasti vzdelávania učiteľov, pedagogických vied či ďalších študijných a výskumných programov všestranne súvisiacich s deťmi, mládežou, výchovou a vzdelávaním. Je súčasne jednou z najstarších univerzít v krajine, má bohatú históriu a dobre ukotvenú tradíciu.

Obr.:
Hercenova ruská štátna pedagogická
univerzita v St. Petersburgu
(Zdroj: <http://www.herzen.spb.ru>)

Bola založená v roku 1797 a historicky mala významný vplyv na rozvoj pedagogických inštitúcií v nasledovných storočiach po svojom vzniku, a aj preto bola zaradená do zoznamu jednotiek kultúrneho dedičstva Ruska. Hlavný univerzitný komplex z 18. storočia bol zase zahrnutý do zoznamu objektov svetového dedičstva UNESCO. V súčasnosti má univerzita 21 fakúlt, 5 inštitútov, spolu so 130 katedrami, tromi výskumnými centrami a s 27 ďalšími vzdelávacími a kultúrnymi centrami. Prítomnosť tejto univerzity práve v St. Petersburgu umocňuje jej kultúrno-historickú impozantnosť a je dôležitou súčasťou kultúry a histórie tohto mesta a tejto oblasti Ruskej federácie. Postavenie univerzity v domácom prostredí je posilnené širokou medzinárodnou spolupracou a partnerstvami s viac ako 140 univerzitami a vysokými školami naprieč celým svetom.

Predškolská pedagogika na Hercenovej ruskej štátnej pedagogickej univerzite v St. Petersburgu je inštitucionálne ukotvená na jednom z jej piatich inštitútov – na **Inštitúte detstva**. Tento inštitút - práve pod týmto názvom - píše svoju novodobú históriu od roku 2003, pričom je vybudovaný na nazhromaždenom dedičstve prípravy učiteľov predškolského a primárneho vzdelávania v rámci univerzity a jej bývalých fakúlt, ako aj na tradíciách svojich ďalších inštitucionálnych predchodcov. Ako vyplýva z názvu inštitútu, je to komplexné pracovisko pre výskum detstva v širokom konceptuálnom zábere, pedagogicky sa profilujúce osobitne na prípravu profesionálov (včítane, no nielen učiteľov) pre oblasť predškolského a počiatočného vzdelávania.

Inštitút má v súčasnosti šesť katedier a ponúka **bakalárske a magisterské programy a programy vedeckej prípravy** v špecializáciách svojho profilu. Štvorročné bakalárske programy pripravujú najmä učiteľov pre predškolské a primárne vzdelávanie, špecialistov na cudzojazyčnú výučbu detí predškolského a mladšieho školského veku, pedagogicko-psychologických špecialistov pre prácu s deťmi a s rodinou, ako aj sociálnych pedagógov a tátorov. Magisterské programy sa vyznačujú užšou špecializáciou v danej oblasti a sú zamerané napr. na didaktiku cudzieho jazyka v ranom detstve, psychológiu a tátorstvo rodiny, psychológiu detí v krízových situáciách, psychológiu reči a psychodiagnostiku a pod. Vedecká príprava študentov (analogická doktorandskému štúdiu) je vedená individuálnym vedením aspirantov v tematických oblastiach výskumného programu inštitútu. V oblasti prípravy špecialistov na cudzojazyčnú výučbu v ranom detstve inštitút už realizuje spoločný medzinárodný študijný program v spolupráci s University of Eastern Finland vo Fínsku, a na báze vedeckých projektov má inštitút rozvinutú ďalšiu sieť medzinárodnej spolupráce.

Organizácia študijných programov a ich chápanie vykazuje medzi slovenskou a ruskou stranou isté rozdiely. Učiteľská kvalifikácia pre predškolské a primárne vzdelávanie je realizovaná v bakalárskom štúdiu, ktoré je však, ako už bolo spomenuté, štvorročné. Štvorročné **bakalárske štúdiá** zabezpečujú aj prípravu akceptovaných špecialistov pre prácu s deťmi a s rodinou, znamená to, že prvý stupeň vysokoškolského vzdelávania má pre danú oblasť zabezpečený silný a profesijne dobre ukotvený status. **Magisterské programy** následne zabezpečujú

vzdelávanie v konkrétnejších špecializáciách s veľmi detailne ušitou skladbou vzdelávacích kurzov pre stanovený profil špecializácie. Pri porovnaní je pozoruhodná ešte jedna skutočnosť. Petrohradská oblasť, ktorá je ťažiskovým akčným rádiom pre uchádzačov, študentov a absolventov Inštitútu detstva je populačne približne taká veľká ako Slovenská republika. Ide o oblasť s približne piatimi miliónmi obyvateľov. Kým však na Slovensku sa vzdelávanie učiteľov predškolského a primárneho vzdelávania deje až na siedmych pedagogických fakultách (a ešte aj na stredných školách typu pedagogickej akadémie), objemovo tú istú populáciu v petrohradskej oblasti je schopný pokryť jeden jediný inštitút so šiestimi katedrami a bez akýchkoľvek detašovaných pracovísk. Otázka efektívnosti prípravy učiteľov sa teda priam ponúka, nechávame ju teraz však len ako otvorený podnet pre ďalšie úvahy.

Prieniky v tvorbe predškolského kurikula

Spolupráca Pedagogickej fakulty TU a Inštitútu detstva HRŠPU sa na koncepcnej báze odštartovala v oblasti podobných aktivít oboch pracovísk v oblasti výskumu a vývoja kurikula pre predškolské vzdelávanie. Pre slovenského čitateľa nie je neznáma skutočnosť, že v ostatných rokoch sú aktivity súvisiace s vývojom národného predškolského kurikula sústredené práve na KŠPPdF TU. Prienik záujmov oboch pracovísk je najmä v tom, že Inštitút detstva je domovským miestom pre jeden z najznámejších programov predškolského vzdelávania v Ruskej federácii, programu s názvom *Detstvo*. Ide o analógiu štátneho vzdelávacieho programu pre materské školy, ako ho poznáme v našich podmienkach, s tým rozdielom, že v Ruskej federácii existuje viacero variantov takýchto programov, pričom materské školy si volia jeden z nich. Pritom program *Detstvo* patrí k tým najúspešnejším. Tieto programy rešpektujú *Federálny štandard predškolského vzdelávania* vydaný Ministerstvom vzdelávania a vedy Ruskej federácie, ktorý stanovuje presné podmienky tvorby programov predškolského vzdelávania (tieto podmienky teda v Ruskej federácii nestanovuje natvrdo zákon ako je tomu na Slovensku). Centrom vývoja programu na Inštitúte detstva je jeho Katedra predškolskej pedagogiky, ktorá je priamym spolupracujúcim pracoviskom Katedry školskej pedagogiky PdF TU v Trnave.

Výskum a vývoj programu predškolského vzdelávania*Detstvo* siaha na HRŠPU do začiatku 90-tych rokov minulého storočia aspája sa s novými výzvami pre vzdelávanie v transformujúcich sa postkomunistických krajinách. Po jeho dôslednom vývoji v tomto období sa v roku 1997 rozhodnutím Ministerstva vzdelávania začína rozširovať do praxe materských škôl a od tej doby sa na základe výskumu a neustáleho overovania dopracúva, inovuje a vylepšuje, všetko v sprievode postupného vývoja komplexných sprievodných materiálov zabezpečujúcich efektívnu aplikáciu tohto programu do činnosti materských škôl. Program si v inštitúciách predškolského vzdelávania získal mimoriadnu dôveru a vždy je dobre adaptovateľný aj na zásadnejšie legislatívne zmeny, ktoré v Ruskej federácii regulujú politiku predškolského vzdelávania. Príbeh vývoja a realizácie programu *Detstvo* je jedným z mnohých poučných a úspešných príbehov tvorby stabilného a komplexného kurikula na celonárodnej úrovni so zodpovednou a uvážlivou politikou štátnej regulácie kurikula. Výskumy pracoviska zo slovenskej strany v oblasti porovnávacej predškolskej pedagogiky najmä v oblasti medzinárodného štúdia kurikulárnej politiky, ako aj jeho vlastné aktivity v oblasti vývoja národného kurikula sú tým prvkom, na ktorom sa otvárajú nové podnety spoločného výskumu a vývoja oboch spolupracujúcich strán.

Zjavné podobnosti

Pre oblasť univerzitnej predškolskej pedagogiky, najmä pre založenie spoločného študijného programu práve z týchto dvoch národných prostredí je zaujímavý a významný aj ďalší moment. Ide o podobnosť systémov predškolského vzdelávania v oboch krajinách, o historicky príbuzné zdroje formovania predškolského vzdelávania ako aj o nezanedbateľný vplyv ruskej (sovietskej) pedagogickej školy na prostredie východoeurópskych krajín, pochopiteľne vôbec nevynímajúc vplyv v čase komunistického obdobia. Predškolská pedagogika na Slovensku sa týmto vplyvom dlhodobo nesie či už v tom horšom alebo lepšom svetle. Praktická skúsenosť porovnávajúca prostredie materských škôl (predškolských zariadení) na medzinárodnej scéne už na prvý pohľad jasne ukazuje, že slovenské materské školy sa viac podobajú tým, ktoré sú od nich na východ, ako tým, ktoré sú od nich viac na západ. Zjavná je už priestorová a fyzická usporiadanosť prostredia, veľký akcent na udržiavanie vysokej estetiky a až dokonale viditeľnej hygieny prostredia, na spôsob organizovania vonkajších areálov a pod. Pre slovenské učiteľky (ako sme to mali možnosť pozorovať napr. pri stáži slovenských učiteliek materských škôl v Rusku) nepredstavuje ruské prostredie predškolského vzdelávania kultúrny šok, ako v prípadoch pozorovania tried v iných krajinách. Obojstranne je prax predškolského vzdelávania pre pozorovateľov z nášho prostredia (aj budúcich študentov spoločného študijného programu) viac prístupnejšia, zrozumiteľnejšia, založená na veľmi podobnom diskurze a spôsobe reflektovania toho, čo sa v tomto prostredí deje. Pri vzájomnej komunikácii, ak neprebíha v anglickom jazyku, sa dokonca do istej miery stiera aj jazyková bariéra, vyplývajúca nielen z podobnosti slovanských jazykov, ale aj z pretrvávania znalosti ruského jazyka u staršej generácie či znovuobjavovania sa ruského jazyka v zozname

vyučovaných jazykov na slovenských základných a stredných školách. Aj to bol jeden z aspektov, ktorý bol braný do úvahy pri formovaní myšlienky vytvoriť spoločný rusko-slovenský študijný program v predškolskej pedagogike ako produkt vzájomnej spolupráce oboch pracovísk práve z týchto dvoch krajín.

Hoci sa vzájomná spolupráca Trnavskej univerzity a Hercenovej ruskej štátnej pedagogickej univerzity začala oveľa skôr, ako bola oficiálne formalizovaná, a na spoločných pracovných stretnutiach pedagógov z oboch pracovísk tiež skôr začali aj vlastné práce na tvorbe spoločného študijného programu v oblasti predškolskej pedagogiky, táto spolupráca je dnes už zakotvená v oficiálnom rámci. Rektori oboch univerzít na slávnostnom zasadnutí Vedeckej rady HRŠPU **27. februára 2014 podpísali v Petrohrade dohodu o vzájomnej spolupráci**, ktorá tvorí dôležitý mostík či už pre dovŕšenie prác na spoločnom študijnom programe, ako aj pre iniciovanie ďalších spoločných aktivít v oblasti vedy a vzdelávania vo viacerých oblastiach, kde sú medzi univerzitami vzájomné prieniky.

Povaha spoločného študijného programu

Pridajme ešte vlastnú charakteristiku spoločného študijného programu, ktorý je zatiaľ hlavným hmatateľným produktom tejto spolupráce a ktorý sa v súčasnosti nachádza v štádiu jeho definitívneho dotvárania pred postúpením na akreditáciu. Treba zdôrazniť, že pôjde o magisterský študijný program v oblasti predškolskej pedagogiky. Pri koncipovaní jeho poňatia sa prikláňame ku skúsenosti a k tradícii ruskej strany v tom zmysle, že pôjde o profilovo jasne špecializovaný program s jednoznačnejším cieľovým záberom. Pôjde o program, ktorý sa bude koncentrovať na problematiku kvality predškolského vzdelávania a jej vyhodnocovania. To sa pochopiteľne odrazí aj v špecifickom názve študijného programu, ktorý v slovenskom jazyka má zatiaľ pracovnú podobu **„Hodnotenie kvality predškolského vzdelávania“**. V slovenských podmienkach bude program zaradený do študijného odboru predškolská a elementárna pedagogika, v kontraste s bežnou slovenskou tradíciou a v nadväznosti na špecializáciu magisterských štúdií v ruskej tradícii sa bude koncipovať cielenejšie. To však určite vyhovuje aj slovenským podmienkam, v ktorých sa na magisterský študijný program predškolskej pedagogiky často hlásia uchádzačky s už plnou kvalifikáciou učiteľiek materských škôl, ktoré chcú magisterským štúdiom získať akúsi poznatkovú profesijnú nadstavbu. Keďže často ide o riaditeľky alebo vedúce pracovníčky materských škôl, daná špecializácia príslušného programu môže byť pre niektoré z nich atraktívna a profesijne aj kvalifikačne naozaj zmysluplná.

Spoločný študijný program je rovnomerne postavený na oboch spolupracujúcich pracoviskách, pričom obe pracoviská rovnako garantujú kvalitu zabezpečenia kurzov obsiahnutých v študijnom programe. Program, **zameraný hlavne na problematiku evaluácie kvality predškolského vzdelávania** bude okrem základných všeobecnejších povinných jednotiek obsahovať jednotky zamerané na problematiku evaluácie všetkých podstatných aspektov predškolského vzdelávania: od kvality kurikula, cez vzdelávacie prostredie, sociálne a pedagogické interakcie až po evaluáciu inkluzívnosti prostredia a pod. Dôležitým motívom a spoločným menovateľom programu je internacionálny pohľad a širokospektrálne poňatie metodológie evaluácií. Program je koncipovaný v kreditovom systéme (ECTS) a je založený na mobilite študentov a učiteľov z uvedených strán. Uchádzači budú prijímaní na oboch univerzitách, pričom polovicu študijných jednotiek absolvujú na jednej zo zmluvných strán, polovicu na druhej.

Organizácia štúdia bude mať pružné varianty, dôsledná realizácia programu počíta s tým, že študenti stravia rovnaký objem štúdia na oboch stranách. Keďže tento model bude závislý od ďalších finančných zdrojov, o ktoré sa univerzity ešte len budú uchádzať, pripravené budú aj pružnejšie modely vzdelávania založené jednak na online vzdelávaní, jednak na mobilite univerzitných učiteľov. Realizácia konkrétneho modelu vzdelávania bude závisieť od podporných finančných zdrojov.

V hre je ešte otázka jazyka, v ktorom sa bude program uskutočňovať. Pre slovenského uchádzača platí, že program je schopný absolvovať ten, kto okrem vlastného (slovenského) jazyka ovláda na požadovanej úrovni jazyk anglický alebo jazyk ruský. Iste, vyzerá to ako istým spôsobom obmedzujúca podmienka, no pre súčasný akademický život univerzitných študentov už vlastne nevyhnutná až základná, bez ohľadu na to, či študujú na spoločných či bežných študijných programoch.

Po definitívnom dopracovaní tohto spoločného študijného programu ostáva po jeho predložení akreditačným orgánom oboch krajín už len veriť, že nenarazí na formálne prekážky národných akreditačných procedúr a ich odlišností. Z vecného hľadiska sa však určite možno spoľahnúť na to, že obe pracoviská majú vo svojom priestore aj v medzinárodnom dosahu už dávno overený kredit a jasne preukázanú vedeckú a pedagogickú kvalitu. ■